

«ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»
ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Курс за вибором «**Фінансова абетка**» для **учнів 2 класу**
загальноосвітніх навчальних закладів.

Курс за вибором «**Фінансова арифметика**» для **учнів 3 класу**
загальноосвітніх навчальних закладів.

Курс за вибором «**Фінансова поведінка**» для **учнів 4 класу**
загальноосвітніх навчальних закладів.

Програми курсів за вибором - 17 годин.

- вивчення навчального матеріалу 16 годин
- резервний урок 1

Навчально-методичне забезпечення

- Робочий зошит учня
- Навчальний посібник для вчителя

КУРС «ФІНАНСОВА АБЕТКА» – ОСНОВОПОЛОЖНА ЧАСТИНА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Курс ґрунтується на змісті Базового компонента дошкільної освіти (освітні лінії 3.1. «Особистість дитини», 3.2. «Дитина в соціумі») та навчальних програм для учнів 2-го класу загальноосвітніх навчальних закладів, розробленими на виконання Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462.

Мета курсу «Фінансова абетка» – формування громадянської та соціальної компетентності учнів на основі засвоєння ними базових фінансових знань та практичних навичок, їх використання у житті, сприяння соціальній адаптації учнів молодших класів в умовах ринкового середовища, що сприяє психічному і соціальному розвитку дитини як особистості і громадянина.

Завдання:

- формування фінансових, соціальних громадянських компетентностей молодших школярів у їх грамотному ставленні до особистих фінансів та позитивному ставленні до самого себе як невід'ємної складової соціальної спільноти.
- виховання соціально-активної особистості, яка усвідомлює себе як громадянина демократичного суспільства.
- оволодіння навичками колективної праці, роботи в групах, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування як основи взаєморозуміння між людьми.
- випробування соціальних ролей, де можна виявити навички фінансово-грамотної поведінки молодшого школяра.
- формування грамотної фінансової та споживчої культури учня початкової школи.

Структура курсу

Розділ I. Я І МОЯ СІМ'Я

Тема 1. Моя анкета

Тема 2. Що таке багатство і як стати багатим

Тема 3. Коло витрат моєї сім'ї

Тема 4. Гроші, звідки вони беруться

Тема 5. Доходи моєї сім'ї

Тема 6. Економія і збереження як форми заощаджень

Розділ II. Я ТА ІНШІ ЛЮДИ

Тема 7. Компанія – колектив однодумців

Тема 8. Меценатство і благодійність

Розділ III. Я ГРОМАДЯНИН. УСТАНОВИ ДЕРЖАВИ

Тема 9. Національний банк і банки в Україні

Тема 10. Податки, їх призначення в державі

Розділ IV. Я СПОЖИВАЧ

Тема 11. Реклама як засіб для привернення уваги

Тема 12. Споживач - «король» ринку

Тема 13. Товар, його ціна

Розділ V. Я І МОЇ ПЕРЕМОГИ

Тема 14. Успішні люди України і їх місце у світовій спільноті

Тема 15. Фінансова абетка – перші кроки до пізнання

Тема 16. Я і мої перші досягнення

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ДЛЯ УЧНЯ

6. Чи варто так казати? Зміни ці вислови так, щоб вони допомогли у навчанні.

Я не хочу! _____

Я не вмію! _____

Я не буду! _____

7. З'єднай лініями.

Ярослав Мудрий

Тарас Шевченко

Микола Амосов

Леонід Каденюк

Володимир Кличко

Ліна Костенко

Космонавт

Хірург

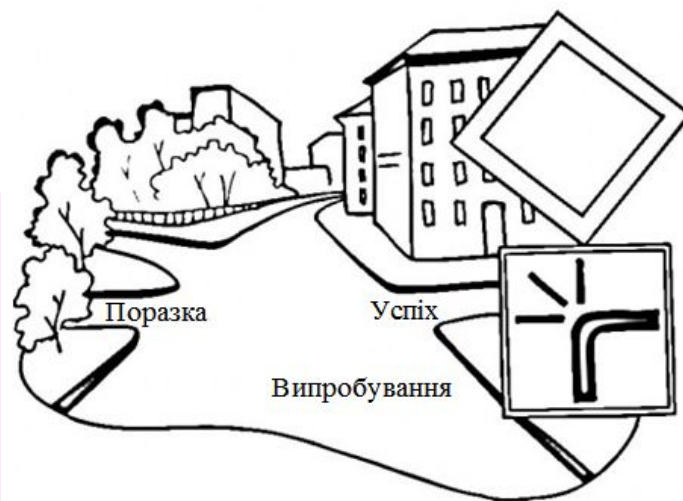
Боксер

Поетеса

Князь

Поет, художник

8. Розфарбуй дорогу, якою хочеш йти.

9. Як ти розумієш прислів'я: «Хто себе перемагає, той в усьому успіх має?», «Людина – господар своєї долі?», «Щоб досягти великого, треба починати з малого».

Активні помічники : *хлопчик Гривник і дівчинка Копійка.*

Копійка дає мудрі поради і пропонує цікавинки.
Гривник запитує і розмірковує у процесі вивчення навчального матеріалу.

Автор малюнків *Росіцький Роман*

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Урок 2. ЩО ТАКЕ БАГАТСТВО І ЯК СТАТИ БАГАТИМ

Мета уроку

Ознайомлення із поняттям «багатство», визначення рис характеру, що сприяють духовному і матеріальному збагаченню людини та рис характеру, що утруднюють процес збагачення людини, виховання у собі працелюбності, яка є запорукою збагачення.

Тип уроку

Комбінований урок з виробленням практичних навичок.

Основні компетентності учня

Має уявлення: про багатство та його складові.
Називає: позитивні риси характеру, що сприяють духовному і матеріальному збагаченню людини.
Виховує: у собі працелюбність, яка є запорукою збагачення.

Орієнтований план уроку

1. Визначення сутності понять «багатство», «бідний», «багатий».
2. Духовне і матеріальне багатство.
3. Рис характеру людини, що сприяють її добробуту.
4. Рис характеру, що утруднюють процес збагачення людини.
5. Праця (розумова і фізична) як основне джерело збагачення людини і її майбутнього добробуту.

Ключові тези

1. **Багатство** - велике майно, гроші, заможність.
2. **Бідний** – той що живе у нестатках, убога людина.
3. **Багатий** – той, що має велике майно, заможний і грошовитий.

ІНФОРМАЦІЙНА ЧАСТИНА

Б, багатство, бідний, багатий.

Багатство - велике майно, гроші, заможність.

Бідний – той що живе у нестатках, убога людина.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

✓ Гривник запитує?

1. Як ви розумієте поняття «багатство», «бідний», «багатий».
2. У чому полягає духовне багатство людини?

ПІДСУМКИ підводить Копійка

- Багатство - велике майно, гроші, заможність.
- Багатство –це щось дуже цінне, важливе, значне. Найбільше багатство — здоров'я
- Бідний – той що живе у нестатках, убога людина.
- Багатий – той, що має велике майно, заможний і грошовитий.

ВИПЕРЕДЖУЮЧЕ ЗАВДАННЯ ДОДОМУ

За завданням учителя: Розпитай дорослих на що вони витрачають гроші.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Про зміну витрат українських споживачів

Ситно, але дешевше. Згідно з міжнародним рейтингом The Global Food Security Index 2014, складеному The Economist, Україна знаходиться на 52-му місці з 109 досліджуваних країн за параметрами фінансової і фізичної доступності продуктів харчування. При цьому витрати українців на продукти харчування становлять до 50-55% щомісячного бюджету

Курс за вибором «ФІНАНСОВА АРИФМЕТИКА»

*Процвітання та інтереси держави
тісно пов'язані з математикою і
добробутом.*

Наполеон

- Курс «Фінансова арифметика» органічно поєднується з навчальною програмою «Математика» (3 клас), укладеною відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462.
- Мета курсу «Фінансова арифметика» - формування громадянської соціальної та здоров'язбережувальної компетентностей учнів на основі взаємозв'язку математичних знань і практичних навиків роботи з числовими величинами із базовими фінансовими знаннями, сприяння соціальній адаптації учнів молодших класів в умовах ринкового середовища, що сприяє розвитку дитини, як особистості і громадянина.

Завдання

- формування фінансових, соціальних, громадянських, здоров'язбережувальних компетентностей молодших школярів на міжпредметній основі;
- набуття усвідомлених практичних обчислювальних навичок роботи, пов'язаних із базовими фінансовими знаннями;
- оволодіння навичками колективної праці, роботи в групах, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування;
- випробування соціальних ролей, де можна виявити навички фінансово-грамотної поведінки молодшого школяра;
- формування грамотної фінансової та споживчої культури учня початкової школи.

ЗМІСТ

Розділ I. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ

Тема 1. Господарська діяльність та її види

Тема 2. Що потрібно для виробництва товарів?

Тема 3. Продуктивність праці, виробіток, витрати часу та їх взаємозв'язок

Тема 4. Що таке сільське господарство?

Тема 5. Транспорт – перевезення пасажирів і вантажів

Розділ II. РОЗПОДІЛ І ДОХОДИ В ГОСПОДАРСТВІ

Тема 6. Звідки беруться доходи

Тема 7. Зарплата як дохід кожного працюючого

Тема 8. Прибуток – винагорода підприємця

Розділ III. ТОВАРНО-ГРОШОВИЙ ОБМІН

Тема 9. Товари та їх корисність для людини. Складені задачі

Тема 11. Витрати споживача на придбання товару. Додавання і віднімання іменованих чисел

Розділ IV. СПОЖИВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРІВ

Тема 12. Споживання товарів і здоров'я людини

Тема 13. Маркування товарів

Тема 14. «ЗЕЛЕНЕ СПОЖИВАННЯ» - запорука збереження довкілля

Розділ V. ГРОШІ ЯК ОБ'ЄДНУЮЧА ЛАНКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 15. Грошові одиниці. Співвідношення між грошовими одиницями

Тема 16. ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ – запорука вмілого використання грошей.

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ДЛЯ УЧНЯ

Дорогий третьокласнику!

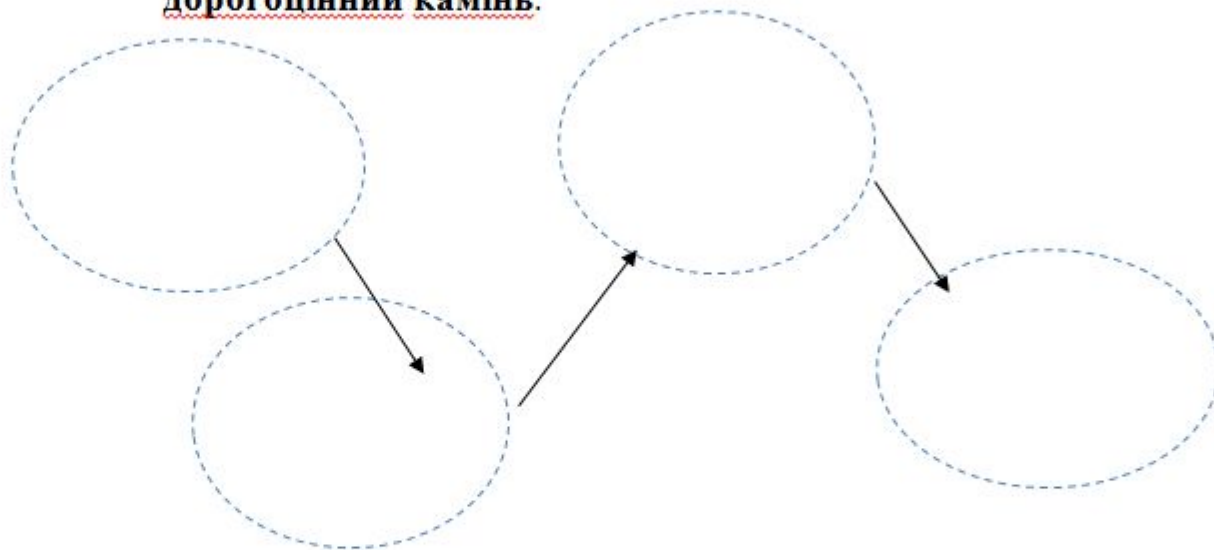
Закінчилися літні канікули. Ти виріс, змужнів і готовий долати нові сходи економічних знань. Цього року вони поєднуюватимуться з розв'язуванням задач та обчисленням виразів. Як і в другому класі, тобі поможуть Гривник і Копійка. У кінці навчального року ти зведеш стіни будинку добробуту і в цьому тобі допомагатиме універсальний конструктор «Ігротека». Будь розумником!

Старайся і ти неодмінно досягнеш успіху!

З повагою, автори

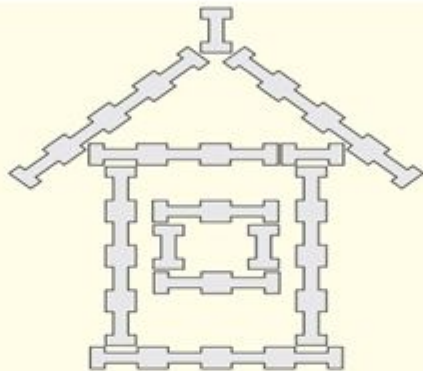
4. Намалюй поступове перетворення жовтого камінчика на дорогоцінний камінь.

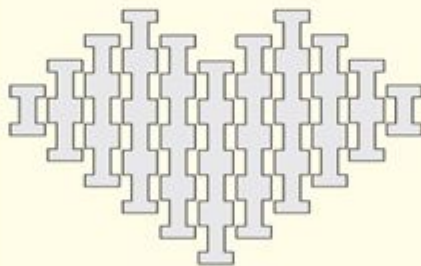
5. Розв'яжи задачі.

Задача 2.1 У дитячому кафе «Дзига» для приготування вишневого компоту взяли 45 кілограмів ягід, а цукру на 30 кілограмів менше, ніж ягід, води на 55 кілограмів більше, ніж цукру. Скільки кілограмів цукру взяли для приготування вишневого компоту? Порівняй величини. Запиши нерівності.

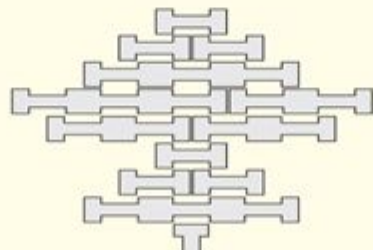
Вправа 2.1 Склади фігури за схемами та порахуй скільки яких деталей ти використав для кожної з них. Заповни таблицю:

Деталь	Кількість шт

Деталь	Кількість шт

Деталь	Кількість шт

Тема 3. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ, ВИРОБІТОК, ВИТРАТИ ЧАСУ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

1. Користуючись таблицею склади умову задачі і запиши повне розв'язання.

	Круть	Верть
Продуктивність праці кожного з мишенят (за 1 год).	2	4
Виробіток (загальна кількість колосків).	18	
Час спільної роботи	?	

Курс за вибором **«ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА»**

*Особистості не входять готовими у цей світ,
а є продуктами культури і обставин*

К. Ламонт

Програма курсу «Фінансова поведінка» органічно поєднується з навчальною програмою «Я у світі» (4 клас), укладеною відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462.

Мета курсу «Фінансова поведінка» формування громадянської соціальної та загальнокультурної компетентностей учнів на основі засвоєння ними базових фінансових знань та відпрацювання практичних навичок фінансової та споживчої культури, сприяння психічному і соціальному особистісному розвитку дитини, її становленню як громадянина, що сприяє соціальній адаптації молодших школярів в умовах ринкового середовища.

Завдання

- формування фінансових, соціальних та загальнокультурних компетентностей молодших школярів у їх грамотному ставленні до особистих фінансів та позитивному ставленні до самого себе, як невід'ємної складової соціальної спільноти;
- виховання соціально-активної особистості, яка усвідомлює себе як громадянина демократичного суспільства;
- оволодіння навичками колективної праці, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування, як основи взаєморозуміння між людьми;
- випробування соціальних ролей, де можна виявити навички фінансово-грамотної поведінки молодшого школяра;
- формування грамотної фінансової та споживчої культури учня початкової школи.

У 4-му класі завершується вивчення початкового рівня курсів із фінансової грамотності.

ЗМІСТ

Розділ I. Я – НЕПОВТОРНА ОСОБИСТІТЬ

Тема 1. Що таке фінансова поведінка людини?

Тема 2. Я і мої сильні сторони (характер, здібності, захоплення)

Тема 3. Які є фінансові ризики у поведінці людини?

Тема 4. Особиста фінансова поведінка

Розділ II. Я І НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Тема 5. Я споживач. Поведінка споживача

Тема 7. Вплив реклами на поведінку людини

Тема 8. Вплив поведінки споживача на довкілля

Розділ III. Я В СУСПІЛЬСТВІ

Тема 9. Спілкування між людьми. Правила спілкування у фінансових стосунках

Тема 10. Поведінка між покупцем і продавцем. Прийняття рішення про купівлю товару

Тема 11. Правила поведінки у фінансових установах

Розділ IV. Я В ДЕРЖАВІ

Тема 12. Права і обов'язки у фінансових відносинах

Тема 13. Податкова освіченість людини

Тема 14. Сучасне благодійництво – зв'язок людини і громади

Розділ V. Я У СВІТІ

Тема 15. Я у світі професій

Тема 16. Фінансова поведінка у світі літературних героїв

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ДЛЯ УЧНЯ

Тема 3. ЯКІ Є ФІНАНСОВІ РИЗИКИ У ПОВЕДІНЦІ ЛЮДИНИ

2. Подумай і впиши потрібне слово в кожне правило.

Намагайся _____ про те, скільки грошей є в тебе або в твоїх рідних.

розповідати / не розповідати

_____ повідомляй знайомих в соціальних мережах про майбутню

завжди/ніколи не

покупку, квартири, машини, дорогої техніки.

_____ з друзями, яку зарплату отримують батьки і в якому банку

обговорюй/не обговорюй

вони зберігають кошти.

Якщо в тебе є платіжна картка ЮНІОР, то пін-код необхідно

_____ запам'ятати/записати на картці

Свої кишенькові гроші тримай у _____ кишені.

внутрішній/зовнішній

_____ свої гроші при сторонніх людях.

підраховуй/не підраховуй

_____ носи із собою всі заощадження.

завжди/ніколи не

_____ перераховуй решту, видану касиром у магазині.

одразу/пізніше

Завжди _____ замки на сумках, портфелях, кишенях.

закривай/не закривай

_____ з незнайомцями, циганами на фінансову тему.

не спілкуйся/спілкуйся

Гроші на добротність віддавай _____.

самостійно/порадившись з батьками

Тема 16. ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА У СВІТІ ЛІТЕРАТУРНИХ ГЕРОЇВ

3. Дах будинку Добробуту поділений на 5 частин, відповідно до розділів курсу. Пригадай назви розділів і впиши пропущені слова у кожную частину покрівлі.

Молодець! Ти справжній будівельник. Міцний, надійний і довговічний дах зведений. Він захистить будинок Добробуту від фінансових ризиків та інших негараздів.

4. Розфарбуй будинок Добробуту.

Особливість методики проведення уроків з курсів за вибором вимагає організації ігрової, індивідуальної та колективної діяльності учнів, базується на взаємодії вчителя з учнями і учнів між собою, що характеризується застосуванням інтерактивних методів навчання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів повинно мати заохочувальний характер і здійснюватися у вербальній формі.

Без добробуту немає культури.
В. А. Збішевські

Дякую за увагу !